

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 4. Del : 1856-82

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "4. Del : 1856-82", i Heiberg, Johanne Luise: *4. Del : 1856-82*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 140. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-heibfr07val-shoot-idm139968710499152.pdf> (tilgået 28. april 2024)

Anvendt udgave: 4. Del : 1856-82

MINE PLEIEBØRN.

Som jeg nu en Eftermiddag midt i Februar sad ene med mine Sorger og Savn, aflagde min kjære Veninde Frøken Harboe mig et Besøg. Hun saae mit Mismod og trøstede mig, saa godt hun kunde. I Samtalens Gang sagde hun: "Ogsaa jeg er i Dag ganske bedrøvet ved Tanken om tre stakkels 141 Smaapigers Skjæbne ovre i Vestindien, som have mistet deres Moder, en stakkels Kvinde, der i sin Tid blev svigtet og forladt af en Mand, som er disse Børns Fader, men som selv nu er saa svagelig, at han kan dø, hvad Øieblik det skal være. Falder han ogsaa fra, hvad bliver der da af disse tre stakkels Børn? Han er dansk, og en Ven af ham her fortalte mig, at han agtede at sætte dem i Kost et Steds her i Landet, men dør han, og hans Understøttelse til dem falder bort, hvor skulle da de arme Børn hen?" Hun vedblev: "Jeg har aldrig kjendt Moderen, men hun roses meget; Faderen har jeg set nogle Gange hos hans Ven, naar han paa Gjennemreise til England besøgte ham. Den ældste Pige skal være 7 Aar, saa kommer en paa 5 og en paa 4 Aar. Disse Børns Skjæbne kan jeg ikke faa ud af mine Tanker."

Som en Indskydelse fra oven - ja, jeg tror, jeg vil tro, at den kom fra et naadigt Forsyn, der havde Medlidenhed med mig - sagde jeg til hende: "Herre Gud, saa lad disse tre forladte Børn komme til mig, saa ere maaske baade de og jeg hjulpne." Min Veninde saae paa mig med store Øine. "Det er da vel Deres Spøg?" sagde hun. "Nei, mit Alvor," svarede jeg. "Betænk De, hvad De siger," udbrød hun, "De gjør mig jo ganske forskrækket. Hørte De, at jeg sagde, at der var tre?" - "Ja," svarede jeg smilende, "skulde man tage Børn til sig, saa var da tre det Mindste man kunde tage. Jeg har ofte truet Heibergs Moder med at ville tage syv til mig paa een Gang, saa De ser, at tre ikke ere for mange." - "Men," udbrød hun ganske betagen, "jeg veed i Grunden Intet om disse Børn, om de ere gode eller ikke, stygge eller smukke, om de ere velbegavede eller dumme, Intet veed jeg derom." - "Nu vel," sagde jeg, "saa tager jeg dem, ligesom andre Mødre tage deres; de vide heller ikke, om det Barn, de føde, bliver smukt eller stygt, klogt eller dumt." - "Ak," sagde hun, "jeg er ganske forfærdet over uskyldig at have kastet denne Tanke ind i Deres Sjæl, betænk Dem herpaa, det beder jeg Dem ret indstændigt om!" - "Nei, veed De hvad," vedblev jeg, "jeg staar nu rolig og fast ved min Beslutning. Disse Børn have ingen Moder og saa godt som ingen Fader; han bor i Vestindien, jeg her. De staa saaledes ene i Verden, en absolut Betingelse for mig, naar jeg skal antage mig Børn og være dem i Moders Sted. Jeg tror, at de sendes mig af et naadigt Forsyn! Skriv derfor strax til Børnenes Fader. Sig ham, at jeg vil antage mig disse Børn, naar han vil afstaa fra alle Rettigheder over dem. Sig ham, at jeg vil betragte dem som mine egne Børn og skal i Et og Alt gjøre for dem, hvad der staar i min Magt. Bed ham svare mig paa dette mit Tilbud saa hurtigt som muligt. De kjender mig jo i mange Aar og kan berolige ham med, at jeg er et skikkeligt Menneske, der vil være god imod dem." Min kjære Veninde var næsten ude af sig selv af Angest over, hvad hun havde paaført mig: vi talte længe frem og tilbage, og hun lovede at skrive til 142 St. Croix. En Maanedstid efter fik jeg et langt, rørende Brev fra Børnenes Fader, hvori han samtykkede i Alt, hvad jeg forlangte, kaldte mit Tilbud Børnenes Lykke o. s. v. - Paa denne Aarstid kunde Børnene ikke gjøre den lange Reise, men mod Foraaret, saa snart et Skib afgik, skulde de komme.

Jeg havde ikke meddelt en eneste af mine Venner denne min Beslutning for ikke at plages med nogen Talen om, at den var overilet; thi jeg var fast bestemt paa at udføre den, fast bestemt paa at befolke mit forladte Hjem og paa denne Maade endnu gjøre lidt Nytt i Verden. Mærkeligt var det forresten, at jeg fra det Øieblik, da jeg til Frøken Harboe havde udtalt mit Tilbud, ikke et Øieblik ængstede mig eller grublede over, hvad jeg her havde indladt mig i, men var rolig og tilfreds og tænkte kun med Glæde paa mine tre smaa Veninder, der snart skulde bo under Tag med mig.

Først i April fik jeg Brev, at man haabede, at Børnene kunde være i Kjøbenhavn først eller midt i Mai. Nu fik jeg travlt med at indrette Alt til deres Modtagelse. De tre smaa Senge med meget Andet bleve bestilte, og for første Gang i lang Tid havde jeg et Haab at leve for. Og nu først udtalte jeg for alle mine Venner, hvad jeg havde besluttet mig til, og hvilke tre Gjæster jeg ventede midt i Mai. Man forskrækkedes, man rystede paa Hovedet, man gjorde mig Spørgsmaal paa Spørgsmaal. "Hvem ere disse Børns Forældre, kjender De dem nøie?" - "Nei, jeg kjender dem slet ikke." - "Ere Børnere smukke?" - "Det veed jeg ikke." - "Ere de velbegavede?" - "Det veed jeg ikke heller." - "Fra St. Croix?" vedbleve Spørgerne, "de ere dog vel hvide og ikke sorte?" - "Det veed jeg lige saa lidt."

Jeg gjorde ellers ved denne Leilighed en psykologisk Erfaring, som jeg ofte senere har tænkt over. Det var characteristisk at bemærke den forskjellige Maade, hvorpaa de forskjellige Mennesker optog denne Nyhed, og jeg lærte mangan Ens saakaldte Godhed og Venskab for mig at kjende. Mine mest hengivne Venner, min egen Familie, bleve ganske rørte, da jeg betroede dem Børnenes Komme, "ja," sagde de, "kan dette trøste dig og udfylde dit Liv, da skal det ret glæde os, og vi ville ønske al Velsignelse over Beslutningen." Ikke faa af mine Bekjendte udtalte derimod, at dette jo var en Daarskab, som jeg vist høiligt vilde komme til at fortryde; atter Andre, især gifte, af mit Damebekjendtskab ytrede: "Fru Heiberg tror ogsaa, at hun kan gjøre Alt! men hun skal nok faa at føle, hvad det vil sige at opdrage Børn, og hvad det daglige Besvær med dem vil sige, Noget, hun jo intet har havt med at gjøre. Hun skal nok faa at føle, at dette er

noget Andet end at spille Comedie." Saaledes snakkede man fort, og velvillige Aander bragte mig alle disse lidet trøstende Bemærkninger til Overveelse. Jeg var imidlertid rolig og frygtede Intet, men vedblev at sige til mig selv: Herren har sendt mig dem! - Ja, enkelte af de saakaldte Venner bleve formeligt skinsyge paa de 143 Børn, der skulde komme til min Trøst og maaske optage hele min Interesse. Der gives Mennesker, der ligesom nyde en Sørgendes Sorg, de ere ligesom stolte over den Sørgendes Udholdenhed og synes, at den degraderes, ifald en trøstende Hjælp var mulig. De tilraabe den Sørgende i fuld Kjærlighed og Omhu, hvad Aanderne tilraabe Richard den Tredie i hans Dødsstund: "For tvivl og dø!" og hvis man nu virkelig overlod sig til en saadan frugtesløs Fortvivlelse, da vilde de Samme hebreide os Mangelen paa Kraft og Resignation. De vilde hurtigt trættes af vore Klager og lidt efter lidt overlade os til vor Ensomheds mørke Grublerier. Jeg følte det derimod som en Lykke at kunne sige med Christian Winther:

Naar Bækken risler lystig
Og Skoven den er grøn,
Naar Duen bygger Rede
Og kurfer i Løn;
Naar blaae Violer vaagne
Og Kukkeren gjør Larm,
Da vækkes ogsaa Haabet
I mangel sorgfuld Barm.

Da stiger op i Stammen
Den luttrende Saft,
De sittrende Qviste
Fornemme Vaarens Kraft,
Og fløielsbløde Blade,
Smaragdgrønne Skud
Af glindsende, springende
Hylstre foldes ud.

Beboerne paa Søkvæsthuset havde faaet Tidspunktet til Bortflytningen forlænget. Den 16de Mai sad jeg saaledes endnu her i den vante Stue og gjennemlæste min Rolle "Viola", som skulde opføres denne Aften, da min Tjener bragte mig et Brev fra Børnenes Faders Ven, der var bosat her i Kjøbenhavn. Brevet meddelte mig, at Børnene vare i Dag ankomne med Skibet fra St. Croix og opholdt sig indtil videre med deres sorte Pige, der havde ledsaget dem herover, i et lille Hotel. Han spurgte mig nu, naar jeg kunde og vilde modtage dem. En lille Zitren foer igjennem mig. Jeg skulde spille om Aftenen og tidligt næste Morgen paa en Prøve, der vilde optage hele Formiddagen. Dette lod sig ikke forandre, herved var Intet at gjøre. Jeg svarede da tilbage, at før i Overmorgen kunde jeg ikke modtage 144 Børnene, da jeg i disse Dage var i travl Virksomhed ved Theatret og gjerne vilde være hjemme hele den første Dag, de kom, for strax at kunne beskjæftige mig med dem, saa at vi uforstyrret kunde gjøre hinandens nærmere Bekjendtskab. Derved blev det; jeg spillede Viola om Aftenen, gik paa Prøve næste Formiddag og forberedte end yderligere Alt til Børnenes Modtagelse.

Den 18de Mai om Eftermiddagen i et deiligt Solskin kom Børnene ind ad Døren, ledsaget af deres Faders Ven. Med Lynets Hurtighed kastede jeg mine Øine paa disse Tre, der herefter skulde være bundne til mig. At de vare hvide og ikke "sorte" samt blonde af Haarfarve, beroligede mig strax. Jeg havde bedet deres Fader om at sende deres Døbeattester med, disse bleve mig nu overleverede, og her erfarede jeg for første Gang, at den Ældste hed Sarah, den Næste Lelia og den Yngste Anna. Som tre forknytte, forpjuskede Fugle krøb de smaa Stakler sammen ved Døren. Den Ældste slyngede sine Arme beskyttende om de to Mindre; den lille Lelia saae ud som et lille vissent, bøiet Straa, bleg og zart. Senere hørte jeg, at hun nylig havde gjennemgaaet en svær Sygdom.

Den lille Anna saae lidt mørk ud, og derfor tiltalte jeg hende først: "Kom du kun hen til mig, min lille Anna!" Jeg satte hende paa mit Skjød og søgte at formilde hendes noget trodsige Mine, hvilket hurtigt lykkedes mig. Til den Ældste, Sarah, der syntes mig at se noget sværmerisk ud, sagde jeg: "Du holder vist af Blomster; gaa hen ved Havedøren og se ud, saa skal du se, hvor mange deilige der staa derude." Taus tog hun Lelia ved Haanden, og de lode til at have stor Glæde af at betragte alt i Haven, medens jeg, saa godt jeg kunde, fortsatte min Samtale med Anna paa Engelsk, som jeg havde lagt mig lidt efter, da de kun talte dette Sprog. Anna og jeg bleve meget hurtigt gode Venner, og jeg saae, at Smilet klædte det lille Ansigt langt bedre end det alvorlige, trodsige Udtryk.

Efter en halv Times Tid forlod deres Ledsager os, idet han sagde til mig: "Jeg tror vist, at det er gode og intelligente Børn, saa vidt jeg i disse Dage har kunnet bemærke."

Efter hans Bortgang gik vi nu Alle ned i Haven, der lod til at glæde Børnene, saa de hurtigt bleve fri og ugenerte. Jeg fortalte dem nu, at jeg hed Johanne, og bad dem kalde mig saaledes. (Jeg vovede endnu ikke at tilegne mig det betydningsfulde Navn Moder.) Plukkede jeg en Blomst og rakte dem, kom de lidt efter hen og sagde: "Nei, den skal Lady Johanne have." Da vi atter stode oppe i Værelserne, førte jeg dem hen til Heibergs Buste og fortalte dem, at med denne Mand, der hed Johan Ludvig Heiberg, havde jeg i mange Aar

været forenet, at han havde været saa god, og at jeg holdt saa meget af ham, men at han nu var død. De saae med stor Opmærksomhed paa Busten, og den lille Anna, som jeg havde løftet op paa Armen, 145 for at hun bedre kunde se den, klappede den saa kjærligt med sine smaa Hænder, hvilket ret frydede mig i Hjertet. Saaledes gik dette første Møde fortræffeligt. - "Nu kommer det an paa," sagde jeg til min Pige, "om de ikke ville briste i Graad, naar de ikke faa Lov til at komme hjem igjen til den sorte Pige, men se, at de skulle blive her." Men da vi henad Aften førte dem ind i deres Sovekammer og vare fuldt beredte paa en lille Grædescene, overraskedes Pigen og jeg ved, at Børnene alle tre bleve som ellevilde af Glæde og Lystighed, hjalp selv med at tage deres Tøi af, og da de stode i deres smaa, hvide Natchemiser, hoppede de omkring i Stuen paa bare Fødder, medens de smaa Tunger i Latter og Lystighed pludrede en Mængde Engelsk, som Ingen af os forstod, og saa ofte vi bare dem op i Sengen, hoppede de leende ned igjen for at fortsætte Lystigheden. Den alvorlige Sarah var ikke til at gjenkende; hun hoppede frem og tilbage i Sengen, sang engelske Folkeviser, og naar Visen var ude. raabte hun saa høit hun kunde: "Hurra for Lady Johanne!" - "Hurra for Lady Johanne!" gjentog de to Mindre, saa min Pige var nærvæd at kvæles af Latter over denne uventede Scene. Og jeg lo med Taarer i Øinene, gik omsider selv til Ro, og i min Aftenbøn takkede jeg Gud, der havde sendt mig disse Tre, bad ham antage sig disse mig alt saa kjære Børn, der som en Foraarsluftning, en Solstraale, udbredte nyt Liv i Hjemmets Ensomhed, - og jeg sov glad ind.

Da jeg næste Morgen mødte mine Tre ved Frokostbordet, kom de mig alt saa kjærligt imøde, som om de havde kjendt mig i mange Aar. Ved Heibergs Buste stod en yndig lille Bouquet, sammensat af Blomster fra Haven. Da jeg blev glad og rørt ved dette Syn og spurgte, hvem der havde sat dem her, saae jeg paa Sarahs nedslagne øine, at hun var Giverinden. Og dette gjentog hun senere dagligt. Den lille Anna klyngede sig til mig og sagde med sin noget dybe Stemme: "Vil du løfte mig op til Heiberg, at jeg kan give ham et rigtigt Trykkys." - "Jeg ogsaa!" raabte Lelia; og da jeg nu gjorde dette, slyngede de deres smaa nøgne, varme Arme om den kolde Bustes Hals og trykkede et hjerteligt Kys paa hans Mund. Man vil ikke undres over, at disse Børn alt havde grebet og vundet mit Hjerte.

Da de havde været hos mig nogle Dage, tænkte jeg: "Nu skal jeg gjøre dem en lille Glæde, jeg skal kjøre en Tur med dem gennem Byen ud ad Vesterport, hvor det vist vil more dem at se den brogede Menneskevrimmel og de mange Boutiker." Vognen kom og Børnene, iførte Hat og Overtøi, bleve placerede i den. Men fra dette Øieblik vare de muntre Børn som forvandlede. De trykkede sig hver ind i sin Krog af Vognen, idet de mørkt fæstede Øinene ned for sig. Jeg tiltalte dem, jeg spøjte med dem, men Intet hjalp eller forandrede deres Miner. Alt hvad jeg viste dem af Stads i Frederiksberg Allée, saae de paa med et stjaalent Sideblik uden et Øieblik at 146 forandre de alvorlige Ansigter. Jeg tænkte: Hvad i al Verden gaar der dog af Børnene? Jeg kjøbte Kager til dem, de rørte dem ikke, men rystede kun paa Hovederne; at faa dem til at tale var rent umuligt. Endelig holdt vi atter udenfor vor Dør. Da de nu paany stode i vor Entrée, og Tøiet blev taget af dem, da straaledede deres Øine, og deres Tale og Latter begyndte paany. Jeg forstod virkelig ikke strax de smaa Stakler; først senere faldt det mig ind, at de vist ved at føres ned i Vognen havde troet, at Opholdet hos mig nu var tilende, og at de nu skulde andet Steds hen. Da jeg senere spurgte dem, hvorfor de paa hin Dag havde været saa nedslaaede, svarede den lille frimodige Anna: "Jo, Lady Johanne, for vi troede, at du nu vilde sende os fra dig igjen." Jeg slyngede rørt mine Arme om dem og sagde: "Nei, kjære Børn, vi skulle ikke mere skilles, men altid blive sammen."

Gik vi i Haven, der alt mylrede af yndige Foraarsblomster, hvis Farver de varme Solstraaler forhøiede, da sloges de om, hvem af dem der skulde holde mig i Haanden, og da jeg som andre Mennesker kun havde to Hænder og altsaa ingen til den Tredie, gik denne bagved og tog fat i Slæbet paa min Kjole, som hun da bar, for ogsaa at staa i Berøring med mig. Denne Scene, der dagligt gjentoges, var til stor Moro for Husets øvrige Beboere, som fra deres Vinduer, der vendte ud mod Haven, saae ned paa de fornøielige Børns Færd.

Jeg havde altid tænkt mig, at i Paradiset maatte der være Børn for Hjertet, Blomster for Øiet og skønne Harmonier for Øret. Da jeg derfor en Søndag Formiddag gik med de glade Børn i Haven og hørte Orgelet og Psalmesangen lyde ned til os fra Frelserens Kirke, da standsede jeg overrasket, idet jeg sagde til mig selv: "Min Gud, nu har du jo, hvad du altid har haabet at finde i Paradiset!" og jeg følte mig i dette Øieblik henrevet, lykkelig og fuld af Tak.

Ethvert Menneske maa, hvis det kan, vælge sine Livskaar efter, hvad der passer for det, og jeg følte, at jeg ved at antage mig disse Børn havde valgt, hvad der passede for mig. At leve min Enkestand hen i gode og sorgfri Kaar, kun tænkende paa Livets Nydelser for mig selv, at reise eet Aar til Frankrig, et andet til Schweiz, et tredie til Italien for, som man kalder det, at more sig, medens Hjemmet stod ensomt og tomt, og jeg ikke var til Nytte for Andre ved udholdende Arbeide, det vidste jeg forud vilde forøge mit Tungsind i Stedet for at modvirke det. At være optaget af Arbeide, at kæmpe med at udføre dette Arbeide paa den for mine Kræfter bedst mulige Maade, havde jeg hele Livet igjennem anset for den største Lykke. Jeg begyndte altsaa dette for mig nye Arbeide, at opdrage tre Børn, med Lyst, Frimodighed og Haab om, at et kjærligt Forsyn vilde staa mig bi, saa at jeg nogenlunde vilde kunne løse Opgaven til Held for Børnene. Naar jeg i Aarenes 147 Løb ideligt og ideligt hørte Folk sige: "Hvilken Lykke for disse Børn al blive saaledes optagne i Deres Hjem!" da følte jeg bestandigt, at det var et stort Spørgsmaal, for hvem Lykken havde været størst, for dem eller for mig, og derfor krævede jeg ingen Taknemmelighed af dem, men følte dybt i mit Hjerte, at det var mig, som her maatte være den Taknemmelige. Maaske netop fordi jeg ingen krævede, ydede de Smaa

mig den i fuldt Maal.

Hvor gode, kjærlige, begavede Børn dog paa mange Maader kunne glæde og opmuntre os Ældre! Naar jeg med mit Haandarbeide sad i Haven, omringet af disse Tre, som løb i dens Gange, der gjenløde af deres klare Barnelatter over de Lege, de vare beskjæftigede med, og de af og til kom løbende hen til mig og slyngede de smaa Arme om min Hals, da udvidedes mit Hjerter, og ofte tænkte jeg: Gid dog nu Heiberg delte dette med mig! - thi uagtet jeg vist tror, at han aldrig havde indvilliget i at antage sig tre fremmede Børn, saa veed jeg dog sikkert, at ifald han havde havt disse om sig kun i otte Dage, da vilde han have hængt ved dem og de ved ham, thi meget faa Mænd formaaede at vinde Børns Hengivenhed som han. Og hvad havde han ikke kunnet være for deres aandelige Udvikling! Men dette skulde nu ikke være saa. Jeg kunde fortælle mange Træk om disse elskværdige Børns Eiendommelighed, men frygter for som mangen anden Moder at trætte ved at meddele dem. En lille Begivenhed maa jeg dog have Lov at fortælle som Tegn paa, hvor levende et Barns Phantasi kan sættes i Bevægelse. Da Børnene havde været et Aars Tid hos mig, fik den Ældste Tilladelse til, fulgt af sin Lærerinde, at se Opførelsen af "Elverhøi". Ved Hjemkomsten fortalte Lærerinden mig, hvor levende Del Barnet havde taget i Forestillingen, og hvorledes hun i fjerde Akt havde siddet stille og grædt over, at den stakkels Agnete ene og i Mørke skulde vandre den tunge Gang til Elverkrattet, hvorledes hun den ene Gang efter den anden havde udbrudt: "O, den stakkels Pige! den stakkels Pige!" - Nogle Dage efter Forestillingen sad jeg med mit Haandarbeide i Haven og morede mig i Stilhed over den Lilles Leg mellem Buskene, som hun syntes ganske fordybet i og optaget af. Med Et saae jeg hende rive et Stykke Papir i mange smaa Stumper og omhyggeligt lægge disse i en lang, bøiet Linie mellem Buskene. Stjaalent havde jeg længe set til for ikke at forstyrre hende, men nu drev Nysgjerrigheden mig, og jeg spurgte: "Hvad skulle alle disse smaa hvide Pletter betyde?" Da svarede hun alvorligt og ligesom høitideligt: "Jo, ser Du, det er en stakkels Pige, som ene, i Mørke skal gaa en lang Vei; hun er saa angst og bedrøvet, at Himlen har Medlidenhed med hende, naar hun atter i Mørke skal vandre tilbage og maaske ikke kan finde Veien hjemad. Da beslutte alle Stjernerne at dale ned paa Jorden og lægge sig i en Stribe hen ad Veien, for at hun ved deres Lys kan finde hjem. Og ser du, alle disse 148 smaa hvide Pletter betyde Stjernerne." Jeg var forundret over Barnets Phantasi, sat i Bevægelse ved Agnetes Gang til Elverkrattet, og jeg tænkte: Saadanne Tilskuere er det lønnende at udøve sin Kunst for!

Børnenes Ord lode ofte yderst pudsigt i deres selvlavede Sprog, som naar de kaldte mig "Venella" istedetfor "Veninde", eller, som Lelia en Dag sagde: "Lady Johanne, i Dag er jeg saa trist-mørkelig!" Men de lærte dog i en utrolig Hurtighed at tale Dansk, og naar jeg bad dem dog indbyrdes at vedblive med det Engelske for ikke ganske at glemme det, sagde de: "Nei, uh! det stygge English ville vi ikke tale mere."